

Ignorance i big data'ens tid

Af: Renata Salecl May-09-2017

I dagens samfund er situationen ikke bare den, at folk kontrolleres af andre (dvs. at deres bevægelser optages af videokameraer og at data relateret til deres liv indsamles i alle livets aspekter); i stigende grad overvåger folk sig selv og tillader, bevidst eller ubevidst, forskellige virksomheder at indsamle deres data. Selvom folk ofte "underskriver" informerede samtykkeerklæringer, når de bruger selvmonitoreringsapps eller når de benytter tingenes internet og kontrollerer deres omgivelser på lang afstand, så ignorerer de ofte det faktum, at de tillader virksomheder og statslige overvågningsapparater at bruge deres data på måder, som er imod deres interesser. Ved siden af den enorme mængde nye viden, som vi håndterer i denne big data'ens tid, er der en stigning i ignorancen som hører hertil.

Dette kapitel vil som det første analysere de psykologiske mekanismer, der ligger bag vores passion for selvmonitorering. Som det andet vil det se på de måder, hvorpå virksomheder udnytter disse passioner. Som det tredje vil det adressere spørgsmålet om, hvorfor folk så let ignorerer det faktum, at der indsamles data om deres liv, som ofte kan bruges imod dem.

Selvmonitorering i big data'ens æra

Markedet flyder over med apparater, som efter sigende skulle hjælpe os med at navigere i vores daglige liv, således at vi bliver mere produktive, bedre organiserede, mere veltrænede, sundere, slankere og endda mindre stressede. Forventningen er, at disse apparater vil hjælpe individet med at ændre hans eller hendes liv på en sådan måde, at det kommer tættere på idealerne om succes og selvrealisering. Mange af de applikationer, som vi installerer på vores smart phones, bygger på ideen om, at vi vil nå disse mål ved hjælp af målinger. Vi kan således måle vores kalorier, gang, løb, hjertelyd, menstruationscyklus, og endda – under en graviditet – vores ufødte barns hjertelyd.

Kigger vi tilbage på tidligere generationer, kan vi ikke sige, at der var en kultur for at tælle, hvor mange skridt en person har gået per dag, hvor mange kalorier han eller hun har konsumeret, hvor mange timer i døgnnet man har sovet eller hvor ofte, man har mediteret i løbet af ugen. Sociologer, der undersøger måden, hvorpå postindustriell kapitalisme insisterer på en øgning af produktiviteten, knytter besættelsen af at måle til nye former for social kontrol. Subjektet er under konstant pres for at producere mere, være hurtigere, og er især bekymret for hans eller hendes arbejde. Det at holde styr på sin produktivitet på arbejdspladsen har imidlertid over de seneste årtier spredt sig til også at holde styr på sit privatliv. Ideerne om præstation, succes og lykke, som har været del af den dominerende ideologi i den postindustrielle kapitalisme, har åbnet dørene til wellnessindustrien (Cederström og Spicer, 2015) og selvhjælpsvirksomheder, som er blevet de primære fortalere for ideen om, at ved hjælp af den rette måling, sporing og selvkontrol vil subjektet være i stand til at komme tættere på at nå disse idealer.

Det første problem med planerne for selvudvikling er, at for det meste følger folk dem ikke i særlig lang tid; for det andet øger disse planer ofte den enkeltes angst og skyldfølelse; for det tredje gør disse nye teknologier, som vi nu bruger til at overvåge vores udvikling, det muligt at indsamle data om os, som kan bruges og misbruges på måder, vi dårligt kan forestille os.

Det at indlede sin søgen efter at ændre sine vaner kan betyde en konstant fejlen i det at følge en

bestemt plan. Personlig måling og sporing synes at være strategier, der kan gøre selvtransformationsprocessen mere overkommelig og forudsigelig. De tal, som vi registrerer på vores apparater skulle angiveligt også hjælpe os til ikke at falde for fristelser. De lader til at være nutidige selvbindende mekanismer.

Når vi kigger langt tilbage i fortiden, var Homer klar over nødvendigheden af selvbinding, hvilket er grunden til, at hans Odysseus binder sig selv til masten for ikke at falde for Sirenerne sang. John Elster (Elster, 2016) kæder selvbinding sammen med forskellige strategier, hvormed folk prøver at forfølge deres søgen efter at ændre en bestemt adfærd. Hvis for eksempel vi ønsker at stoppe med at ryge, kan vi fortælle alle omkring os om vores intention og ved at gøre dette er vi måske mindre tilbøjelige til at tænde en cigaret under deres tilstedeværelse. Sådanne selvbindingsstrategier beror på de følelser af skyld og forlegenhed, som folk oplever under tilstedeværelsen af andre mennesker.

Paradoksalt nok skaber internettet rum for tilblivelsen af selvbindingsstrategier, som også beror på disse følelser, selvom folk ikke nødvendigvis har ansigt til ansigt kontakt med andre online. Folk, der forsøger at tabe sig og dagligt registrerer deres indtag af mad i et online forum, kan opleve følelser af skyld, når de ikke følger deres diæt og, for eksempel, indrømmer deres falden for lysten til at spise over for anonyme fremmede online.

Man kan ikke nægte, at skyldfølelser kan være en magtfuld motivationsfaktor, når folk forsøger at ændre deres vaner. Hvis online kommunikation med anonyme samtalepartnere kan bidrage til disse følelser, står spørgsmålet tilbage om, hvorvidt dette også sker, når folk forsøger at ændre deres liv med hjælp af forskellige monitoreringsredskaber.

Selvmonitoreringens fejlen

Selvom folk ivrigt downloader apps, som skal måle deres fremgang, så glemmer størstedelen dem hurtigt igen og stopper af den ene eller anden grund med at måle deres fremgang. Forskere, som studerer motivation og som forsøger at klarlægge, hvorfor apps så let bliver glemt, har genopdaget Aristoteles begreb "akrasia", som i antikken beskrev, hvordan et menneske handler imod sin bedre viden. I dag bruges dette begreb til at gengive en form for udskyldelse, når folk ikke følger deres planer til døds. (Clear, 2016)

En række interessante studier af, hvordan vi fejler i at følge vores planer ved hjælp af trackingredskaber, er blevet gennemført inden for det medicinske felt. Et studie har kigget på forbindelsen mellem fysisk aktivitet og pengebelønning. Folk, som blev bedt om at monitorere deres fysiske aktivitet og blev betalt for at øge antallet af skridt, de gik dagligt, opgav som regel deres fitness-mål, når de ophørte med at modtage penge for deres indsats. (Finkelstein et al., 2016) I løbet af studiet, når forsøgspersonerne blev kompenseret økonomisk for at være mere fysisk aktive, så det ud til, at de let var i stand til at ændre deres livsstil og forbedre deres helbred. Selvom forventningen var, at deres øgede velvære ville hjælpe dem til at fortsætte med planen, når pengene stoppede med at være den motiverende faktor, så var dette ikke tilfældet for størstedelen af deltagerne. Når den økonomiske gevinst ophørte, blev de fleste af deltagerne mindre fysiske aktive.

Alt imens det måske er til diskussion, hvorvidt penge bør bruges som et incitament til at ændre sine vaner (Sandels, 2013), er det for argumentets skyld her interessant at se på selvmonitoreringens fejlen gennem psykologiens og psykoanalysens optik. Gennem de seneste to årtier har psykologiske studier af viljestyrke i høj grad støttet sig til en undersøgelse (Baumeister, Bratslavsky, Muraven, og Tice, 1998), som har testet folks viljestyrke ved brug af to forskellige øvelser. Baumeister og hans kollegaer undersøgte først folks viljestyrke ved at instruere to grupper mennesker i, hvad de skulle spise. Begge grupper fik chokoladesmåkager og en skål radiser stillet foran dem. En gruppe blev bedt om kun at spise radiser, mens den anden gruppe fik lov til at spise småkager. Ideen var at måle, hvor meget selvdisciplin, det ville kræve for den radisespisende gruppe at modstå småkagerne. Efter dette eksperiment blev begge grupper bedt om at løse nogle gåder, som imidlertid var uløselige. Det overraskende resultat var, at den gruppe, som fik lov til at spise småkager, brugte meget længere tid på at løse disse gåder, mens radisespiserne meget hurtigere gav op. Forklaringen på denne adfærd var, at

viljestyrke er ligesom en muskel, som kan styrkes med regelmæssig træning, men hvis den bruges for meget, kan dens styrke bruges op. Hvis vi bruger viljestyrke til én opgave, vil vi måske ikke være ligeså effektive, når vi bruger den til en anden. Radisespiserne opbrugte deres viljestyrke, og det hindrede dem i at være mere vedholdende med hensyn til at løse gåderne, mens småkagespiserne, der ikke brugte deres viljestyrke i det første eksperiment, var i stand til at bruge deres viljestyrke i det andet eksperiment.

I de seneste år har fejlslagne forsøg på at efterprøve Baumeisters eksperiment (Hagger et al., 2016) fået psykologer til at konkludere, at ”viljestyrke ikke er en begrænset ressource, men det at tro, at det er, gør det mindre sandsynligt for dig at gennemføre dine planer.”¹ (Burkeman, 2017) Hvis vi forudsætter, at forsøget på at afholde os selv fra én fristelse vil udtømme vores viljestyrke, og at det som resultat vil være mindre sandsynligt, at vi gennemfører et andet projekt, så vil det faktisk ske, at vi bruger mindre viljestyrke i det andet tilfælde. Hvis vi imidlertid ikke forudsætter, at der findes noget sådant som ”viljestyrkeudmattelse”, så vil dette ikke ske.

Andre studier inden for viljestyrkens domæne har forsøgt at forbinde evnen til at følge egne formulerede planer om adfærsændring med følelser. Visse selvhjælpsbøger råder således folk til at observere, hvilke følelser de oplever, når de prøver at følge bestemte planer for forandring, og de vejleder folk i, hvordan de ikke skal opbruge alt deres energi på at takle disse følelser, men hellere bruge den på at ændre på deres omgivelser, således at disse støtter dem i at forfølge deres mål. (McGonigal, 2013)

Og her kommer vi til apps og bærbar teknologi, som angiveligt skulle være noget, der manipulerer omgivelserne på en sådan måde, at det er nemmere for folk at gennemføre planer om personlig forandring. Eftersom folk måske downloader mange apps og køber bærbare redskaber, men let kan ”glemme” at tracke hvad end de nu har planlagt at tracke og dermed ikke når deres mål, så prøver flere og flere af disse redskaber på at øge følelserne af skyld og angst. Ideen er, at folk vil være mere tilbøjelige til at gennemføre deres planer, hvis de er bange for, at de vil blive straffet for deres fejl.

Apps og selvfafstraffelse

Et armbandsredskab kaldet Pavlok tilbyder folk en måde, hvorpå de kan påføre sig selv selvfafstraffelse, når de ikke gennemfører deres planer. En Pavlok-bærer har mulighed for at zappe sig selv, hvis han eller hun bliver fristet til at følge en adfærd, som han eller hun ellers gerne vil ændre. Med denne handling er det meningen, at Pavlok skal vække vores indre stemme, som vil sige til os: ”Vågn op, sovetryne... det er tid til at tage i fitnesscentret”, ”Læg de chips ned!” eller ”Hold op med at spille tid på Facebook!” Skaberne af Pavlok hævder, at dette redskab hjælper til at frigøre folks sande potentiale ved at drage dem til ansvar for deres adfærd og gøre dem bedre i stand til at ændre denne, når der er behov for det. Redskabet bygger på ideen om, at ved hjælp af konditioneringsøvelser, i lighed med det berømte eksperiment, som Ivan Pavlov udførte på en hund i begyndelsen af det 20. århundrede, kan man ændre folks adfærd. Pavloks bærere bekræfter, at de var i stand til at ændre deres dårlige vaner med overspisning, at bide negle og at sove over sig, fordi de begyndte at associere følelsen af at blive ’zappet’ med et forbud mod at udføre den dårlige vane.

Pavlok synes at være et ideelt tilbehør i en æra, hvor eksterne forbud forbundet med traditionelle autoriteter er på tilbageslag og hvor folk i stigende grad pålægger sig selv forbud. Ideen om, at folk har behov for konstant at arbejde med sig selv og arbejde med forskellige former for selvudvikling, er grundlaget for størstedelen af apps og bærbare teknologier. Opfindelsesboomet relateret til disse redskaber har rejst spørgsmålet om, hvorvidt man virkelig har behov for at kontrollere og måle så mange aspekter af sit liv samt hvad folk vinder med denne mængde af apps.

Kerastase, en producent af hårprodukter, planlægger for eksempel en ny hårbørste, designet sammen med teknologivirksomheden Withings. Denne smart-hårbørste skal efter sigende bedømme, hvordan folk plejer deres hår. Ved hjælp af en indbygget mikrofon vil børsten lytte til, hvordan folk styler deres hår og så prøve at bestemme, hvor kruset eller tørt deres hår er, og endda om de har splittede spidser. (Weatherford, 2017)²

Et andet eksempel er Apple, som sammen med Nike har skabt Apple Watch Nike+, som føres i to størrelser og rummer en indbygget GPS-sporing, en perforeret sportsrem for ventilation, "Nike+ Run Club app integration" og specielle Siri kommandoer til at påbegynde et løb. Oven i det er uret udstyret med push-notifikationer, som skal gøre os mere tilbøjelige til at træne. Nike+ Run Club app'en lokker bærerne af uret til at løbe ved at tilbyde daglige motivationer gennem smart run påmindelser. For eksempel dukker "Skal vi løbe i dag?" frem på uret på det tidspunkt, hvor man normalt tager ud at løbe. App'en sender også udfordringer fra venner og underretter endda løbere om vejret udenfor. Det er ikke blot det, at træningsdata, herunder fart, distance og hjertefrekvens, er tilgængelige med det samme, man deler også løbsresuméer med sine venner, hvilket skulle fremme venskabelig konkurrence. App'en giver endda brugere mulighed for at sende "håndtegn" til hinanden, direkte fra håndledet, som en form for opmuntring.

Konstant plagen, sammenligning med andre og endda afstraffelse er taktikker, som nye teknologier tager til sig i deres forsøg på at få folk til at følge deres livsforbedrende planer. For nogle kan disse apps måske være en hjælp, når de forsøger at ændre deres vaner, men man skal ikke glemme, at hele ideologien bag selvudvikling, der hænger sammen med ideer, der omhandler valg og succes, bidrager til følelser af utilstrækkelighed, angst og skyld. Paradoksalt nok er disse følelser en vigtig bagside af den postindustrielle 'valgets ideologi', som fremhæver det individuelle rationelle valgs magt og i langt lavere grad beskæftiger sig med de problemer, som er en del af sociale valg, hvor staten og andre magthavere er ansvarlige. (Salecl, 2011)

Én måde, vi takler disse ubehagelige følelser på, er ved at opfatte redskabet, ikke som en surrogat super-ego stemme, der skal erstatte vores indre super-ego forbud, som får os til at føle os skyldige, men nærmere som et objekt, der på en måde gør arbejdet i stedet for os. Den østrigske filosof Robert Pfaller introducerede begrebet interpassivitet for at beskrive folks strategi, når et redskab indtager rollen som et mellemlid, der udfører bestemte handlinger i stedet for personen. (Pfaller, 2009) Et eksempel på dette er et menneske, som konstant optager film, men aldrig ser disse. Ved at optage film er det som om, dette menneske får mulighed for at gøre andre ting, mens filmoptageren "ser" filmen for ham eller hende.³ På samme måde er det, når en person tager en fotokopi af en bog, som han eller hun aldrig læser, som om kopimaskinen oplever bogen i stedet for personen selv.

Man kan anskue trackingredskaber som en sådan slags objekter, der løser arbejdet for os. Når jeg downloader en dagsplan eller en fitnessapp, kan jeg let fortsætte med ikke at gøre det arbejde, jeg har planlagt, eftersom app'en er en stand-in, til hvem jeg på en måde har uddelegeret glæden ved at gøre det for mig. Selve handlingen at downloade er allerede et arbejde i sig selv, endda et øjeblik af opofrelse (hvis jeg skulle betale for det). Efter at jeg har fuldstændt dette arbejde (og det går ikke altid let), kan jeg for en kort stund lege med den, men meget snart vil det faktum, at jeg har downloadet den, i sig selv være nok – jeg kan fortsætte med at gøre, hvad end jeg nu laver, mens app'en så angiveligt vil gøre arbejdet for mig.

Lad os tage en meditationsapp som eksempel. Jeg downloader den, betaler måske for den, gør noget meditation, som den guider mig til, men efter få dage glemmer jeg den. Eftersom jeg har den på min enhed, bliver app'en en stand-in for min meditationspraksis. Med afsæt i begrebet interpassivitet kan man sige, at app'en gør meditationen for mig, mens jeg kan fortsætte med mine andre gøremål.

Hvis jeg så let kan glemme den app, jeg har downloadet, og hvis alene det faktum, at jeg har downloadet den, lader til at være nok til at få mig til at være tilfreds med mig selv, så er problemet, at app'en ikke glemmer mig.

Ignorance og big data

Mens de fleste diskussioner om bærbare teknologier fokuserer på spørgsmålet om, hvorvidt de virker eller ej i forhold til at ændre folks adfærd og hvordan det kan være, at folk så let ignorerer disse redskaber, så har en anden form for ignorance – den, der vedrører de data som disse redskaber indsamler om folk – været meget mindre gransket.

Amy Pittman genkalder sig en tid, hvor hun forsøgte at blive gravid og blev begejstret for en menstruationstracker. Som hun påpeger:

”Som mange nogle-og-20-årige har jeg en app til så godt som alle vigtige ting i mit liv. Jeg har en sundhedstracker som jeg ignorerer, en budgettracker som jeg ignorerer, en app til at betale mine regninger som jeg forsøger at ignorere og en menstruationstracker som jeg er besat af. Hver uge målte jeg religiøst mit humør på menstruationstrackeren sammen med min kropstemperatur, viskositeten i forskellige kropsvæsker, hvor ofte min mand og jeg havde sex, om sperm var til stede, osv. App'en havde mere fortrolig viden om min reproduktive adfærd end min mand eller læge. På dagen for min positive graviditetstest loggede jeg ind på min menstruationstracker for at dele de gode nyheder. Da jeg gjorde dette, foreslog den en graviditetsapp, som jeg straks downloadede. Den var fyldt med klare farver og interaktiv grafik.” (Pittman, 2016)

Desværre aborterede Pittman kort efter. I det øjeblik deaktiverede hun sin graviditetssporingsapp. Men ved at logge ud af app'en hindrede hun ikke diverse marketingsfirmaer, som henvender sig til gravide kvinder, i fortsat at sende hende information om graviditet og babyprodukter. Producenten af hendes graviditetsapp solgte hendes oplysninger til marketingsfirmaer. Men da Pittman registrerede en abort i app'en og stoppede med at bruge den, blev denne information imidlertid ikke videregivet. Pittman beskriver sit chok, da:

”Syv måneder efter min abort, blot uger før min terminsdato, kom jeg hjem fra arbejde for at finde en pakke på min dørmatte. Det var en pakke med modernælkserstatning med beskeden: 'Vi har måske alle vores egne metoder, men glæden ved at være forældre er noget, vi er fælles om.'” (Pittman, 2016)

Et helt nyt overvågningsdomæne er blevet åbnet ved hjælp af big data, som gør det muligt for kommercielle virksomheder, såvel som staten, at overvåge folks daglige liv. Man kan godt konstatere, at i begyndelsen af denne massive dataindsamling, havde folk ikke forståelse for markedet, som knytter sig til de data, som indsamles om dem. Med adskillige medier, som adresserer problemet med overvågning, er det imidlertid blevet åbenlyst, at det ikke så meget er en mangel på viden, der er på spil i forhold til måden, hvorpå folk behandler deres personlige data, men snarere et ignoranceproblem.

Den franske psykoanalytiker Jacques Lacan kom med et overraskende udsagn, da han sagde, at folk har ikke et begær efter viden, men nærmere et begær efter ignorance. Lacan observerede, at selvom hans patienter kommer til analyse med ønsket om at lære om det, der leder dem i deres ubevidste, så vil de i analyseprocessen gå langt for ikke at komme i nærheden af nogen traumatisk viden. (Lacan, 2007)

Sigmund Freud fastslog også, på sin egen tid, betydningen af ikke at vide. Han så på de benægtelsesstrategier, som folk tager i brug, når de forholder sig til noget traumatisk. Under sin analyse beskrev en af Freuds patienter en drøm, og udbrød lige pludselig: ”Kvinden i min drøm er ikke min mor.” (Freud, 2001) Det overraskende ved denne sætning var, at Freud ikke havde antydnet, at kvinden i mandens drøm kunne være dennes mor. Benægtelsen kom fra patienten, og med denne nægtelse satte patienten ord på noget og sagde, at noget ikke er sandt.

Freuds forklaring er, at vi her har at gøre med undertrykte ideer, som dukker op i bevidstheden ved at blive benægtet. Nægtelse bliver en måde at blive bekendt med det, der er undertrykt på en sådan måde, at det stempler den undertrykte ide. Derfor afslører vi på en måde den traumatiske sandhed gennem nægtelse, dvs. nægtelse er det første tegn på genkendelse af denne sandhed, men endnu ikke accept af den, hvilket er grunden til, at vi griber til benægtelse.

For Freud bliver benægtelse både et vidnesbyrd om den ufuldendte opgave med at gendanne indhold fra det undertrykte og en slags erstatning for fortrængning. Det er imidlertid vigtig at skelne mellem benægtelse og en løgn. Mens en bevidst løgn ville være en bedragende handling, så ville benægtelse nærmere være en impotent handling. (Ver Eecke, 2006)

Når vi benægter noget, afslører vi utilsigtet det, vi ønsker at skjule. Dette er grunden til, at benægtelse også indebærer, at der åbnes op for en sprække eller en mangel, hvor en tanke, som vi ikke tidligere var bevidste om, pludselig dukker frem, hvorfor Freud paradoksalt nok forbandt nægtelse med ideen om frihed. Han påpegede, at når vi har denne sprække, når noget gennem benægtelse dukker frem, som er forbundet med en traumatisk sandhed, så er der en mulighed for, at subjektet vil begynde at arbejde med det, som har været fortrængt. Det er dog også muligt, at subjektet vil gribe til nye former for fortrængning.

Hvordan er big data forbundet med benægtelse? Når vi forbinder os selv til alle mulige salgssaps og trackingredskaber, er det sidste, vi tænker på, ofte hvad der vil ske med den data, som sådanne redskaber registrerer. Ofte er det som om, at man ikke betragter data som noget, der er relateret til en selv, eller endda at man ikke tror, at data bliver registreret og videregivet i første omgang. Vi ignorerer således simpelthen, at oplysninger om os indsamles og at disse oplysninger kan blive solgt og på forskellig vis blive brugt til overvågnings- og marketingsformål.

Benægtelse bliver imidlertid mere kompliceret, hvis vi ser på indholdet af den viden, som folk ofte ikke ønsker at beskæftige sig med. Undersøgelser inden for benægtelse som felt har iagttaget særlige måder, hvorpå folk forholder sig til traumatisk information inden for medicinområdet. (Dorpat, 1987) Shlomo Breznitz observerede syv forskellige typer benægtelse hos sine patienter. (Breznitz, 1983) Ofte gik de fra én type benægtelse til en anden; dog har folk det med, når en situation bliver værre, at gå tilbage til en mere ”primitiv form for benægtelse.”

Den første type benægtelse involverer nægtelsen af personlig relevans. Et eksempel er her en undersøgelse, hvor en gruppe hjertepatienter overværede et fatalt hjertestop, da de var på hospitalet. Disse patienter troede imidlertid ikke, at noget sådant også kunne overgå dem. Den anden type er benægtelsen af akut behov. Der er eksemplet med folk, som tidligere har oplevet et helbredsmæssigt nødstilfælde (et hjerteanfald eller kræft) og efterfølgende udskyder at tilkalde hjælp, når de oplever en tilbagevendende af helbredsproblemet. Den tredje type involverer benægtelsen af ens sårbarhed. Casen her involverer folk, som føler, at fordi de har ændret deres livsstil (de dyrker motion, spiser sundt, osv.) er de på en eller anden måde beskyttet fra at få en ny helbredskrise (for eksempel et hjerteanfald). En anden form for benægtelse af ens sårbarhed involverer folk, som fuldstændig opgiver deres ansvar og betragter et hjerteanfald som udelukkende værende et spørgsmål om held, skæbne eller andre ukontrollerbare faktorer. Den fjerde type benægtelse involverer virkningerne forbundet med den traumatiske oplevelse, som de har været igennem. Folk, som gennemlever et hjerteanfald, kan for eksempel fuldstændig benægte angsten forbundet med denne nærdødsoplevelse. Den femte type benægtelse involverer folk, der oplever visse affekter og følelser i livstruende situationer, men som tilskriver dem andre årsager og ikke den sygdom, de er ramt af. Bekymring forbundet med nogle ret ubetydelige problemer kan blive en substitut for den livstruende situation. Den sjette form for benægtelse involverer benægtelse af information. Mennesker kan således på et bevidst plan blokere for enhver relevant information omkring deres sygdom, og endda ignorere de råd, de har fået af deres læge – dvs. hjertepatienter stopper måske med at motionere, følger ikke deres ordinerede diæt, osv. På det ubevidste plan kan de imidlertid meget vel have registreret denne information, alt imens de bevidst benægter det. Den syvende form for benægtelse har at gøre med stærkt deprimerede patienter og med

psykotiske tilfælde, hvor der kan være vilkårlig benægtelse af al information og hvor patienten bare synes at være i hans eller hendes egen verden, hvor informationen om hans eller hendes helbred simpelthen ikke er forstået. Folk kan danne vrangforestillinger om deres helbred, som gør dem i stand til at holde sammen på det, alt imens deres læges informationer om sygdommen afvises fuldstændig.

Med hensyn til big data og internetsikkerhed relateret til alle former for information om os, der indsamles, kan vi observere en tilsvarende liste af benægtelser. Nogle folk kan måske have været vidne til eller læst om tilfælde med fejlhåndtering af personlig data, uden at tro, at sådan noget kan ske for dem. Andre har måske intet som helst problem med, at al deres data bliver videregivet til virksomheder eller til staten. Andre igen er måske bekymrede for, at nogle lytter med på deres telefonsamtaler, men har intet problem med, at data om deres liv registreres af et fitnesstrackingredskab. Et menneske kan også have den vrangforestilling, at der er et kamera, som optager hans eller hendes daglige aktiviteter, mens han eller hun ikke forstår problemet i, at hans eller hendes data indsamles gennem mobiltelefonapps.

Nacy Tuana (Tuana, 2006) har skabt en klassificering af ignorance, hvori hun skelner mellem fire forskellige måder, hvorpå vi forholder os til problemer med ikke at vide:

1. at vide, at vi ikke ved, men alligevel være ligeglade med, om vi ved;
2. ikke engang at vide, at vi ikke ved;
3. ikke at vide, fordi (privilegerede) andre ikke ønsker, at vi skal vide;
4. bevidst ignorance.

Hvis vi anvender denne klassificering på big data, kan vi konstatere, at alle fire måder 'ikke at vide' på er på spil i måden, hvorpå folk forholder sig til dette. Det kan godt være, at vi ikke ved, hvad de indsamlede data bruges til og at vi ikke bekymrer os om det. Det kan godt være, at vi ikke ved, at vi ikke ved, hvad der skal med dataene. Det er muligt, at virksomheder, som indsamler disse data ikke ønsker, at vi skal vide det. Og det er også muligt, at vi griber til bevidst ignorance, dvs. i dette tilfælde, at vi ved, at data indsamles, at det bliver solgt og at det kan misbruges, men vi forfalder simpelthen til ikke at bekymre os om det.

En anden forklaring på ignorance i forhold til big data er, at folk er bekymrede for, om data indsamles til en potentielt magtfuld brug, som vi ikke forstår fuldt ud. (Andrejevic, 2014:1682) Her angår ignorancen ikke så meget det faktum, at dataene indsamles, men nærmere det at forholde sig til spørgsmålet om, hvordan de bliver brugt. Et menneske kan således være vidende om indsamlingen af hans eller hendes data, men sprogbrugen hos de virksomheder som handler med disse data, mekanismerne i data mining og algoritmers virkemåder er noget så fremmed og uigennemskueligt, at han eller hun ikke kan forestille sig, hvad sådanne data kan bruges til eller hvordan de kan manipuleres.

Jacques Lacan påpegede, at ignorance ikke er en miskendelse. Når vi miskender noget, har der allerede været et niveau af viden, som først er blevet erkendt og så, i næste trin fejlforstået. (Lacan, 1988:167/8) Med hensyn til big data vil miskendelse være, når vi ved, at dataene bliver brugt på en manipulerende måde, men fejlforstår dette som noget gavnligt. Ignorance har imidlertid at gøre med det faktum, at vi lukker vores øjne for viden, som er for traumatisk til, at vi kan holde det ud. Det kan meget vel være, at en uigennemskuelig verden, som dataene bruges i, udgør noget så traumatisk, at vi hellere vil lukke vores øjne og at vi ikke ønsker at komme tæt på traumatisk viden. Dette er grunden til, at vi så ofte samtykker blindt til alt, hvad internet- og appudbydere kræver af os.

Informeret samtykke

Hver gang vi downloader apps, tilmelder os gratis internet i det offentlige rum, tilmelder os loyalitetsprogrammer eller tænder for bærbare teknologier, bliver vi normalt bedt om at krydse en boks af, som beder om vores samtykke til indsamling af data. For det meste gør vi dette uden at læse det lange dokument, som med lille skrift og på et bureaukratisk og juridisk sprog oplyser om

serviceudbyderens rettigheder. Vi afkrydser automatisk samtykkeerklæringen og håber på at kunne begynde at bruge servicen uden flere afbrydelser. Hvis vi så let ignorerer det, vi giver vores samtykke til, så må vi stille spørgsmål ved formålet med at involvere en kunde i det samtykkespil.

Vor tids ide om informeret samtykke stammer fra medicinen. (Murray, 1990) Dens underliggende antagelse er, at et menneske er et rationelt subjekt, som på en saglig vis kan vurdere den forelagte information og herfra foretage et rationelt valg med hensyn til hans eller hendes velbefindende. Opfattelsen er også, at et menneske som samtykker til en given sag, har en klar forståelse af konsekvenserne og betydningen af en sådan handling.

Historisk opstod ideen om informeret samtykke som et resultat af forskellige former for misbrug, som fandt sted inden for det medicinske domæne. Det mest betydningsfulde var de medicinske eksperimenter udført i Nazi-Tyskland på fanger i koncentrationslejre. Sager, hvor folk enten blev snydt eller tvunget til at deltage i medicinsk forskning eller hvor folk ikke blev informeret om de mulige effekter af visse medicinske indgreb, bidrog blandt andet også til kravet om, at samtykke blev en vigtig del af udvekslingen inden for medicinsk praksis og forskning. Kampe imod formynderi inden for medicin, ligesom opfordringer til respekt for patientens autonomi, har ligeledes bidraget til udbredelsen af ideen om informeret samtykke. (Manson, 2007)

Medicinske etikere diskuterer mange dilemmaer relaterede til informeret samtykke – fra spørgsmålet om, hvad det vil sige at blive ordentligt informeret, over evnen til at træffe beslutninger, juridiske aspekter af samtykke, til tilfælde med udeladelse af samtykke (med hensyn til børn, mentalt handikappede patienter, m.fl.). Det er imidlertid sjældent, at diskussioner berører de bevidste og ubevidste mekanismer, der guider folk i deres beslutningstagen og også i deres afvisning af at træffe sådanne beslutninger. Noget, der også forsømmes i diskussionerne af informeret samtykke, er omfavnelsen af ignorance fra patientens såvel som den myndigheds side, der er ansvarlig for at udforme samtykkeformularen (f.eks. en medicinsk institution).

For at et informeret samtykke skal blive et holdbart retsgyldigt kontraktligt dokument, skal det omfatte en bestemt opfattelse af subjektet som et rationelt menneske i stand til at træffe beslutninger, der bidrager til hans eller hendes velbefindende. Både illusionen om rationalitet såvel som illusionen om utilitaristiske tendenser hos mennesket understøtter ideen om informeret samtykke. Dilemmaer forbundet med de ubevidste mekanismer, som driver folk, ligesom det faktum, at folk ofte ikke følger utilitaristiske ideer om at maksimere nydelse og minimere smerte, er nødt til at blive modbevidst.

Denne illusion om rationalitet er en nødvendig forudsætning for etableringen af et kontraktligt forhold mellem patienten og lægen (såvel som den medicinske institution). I vores yderst kværlantiske tider har informeret samtykke imidlertid åbnet dørene for nye former for ignorance fra patientens side. Når vi påbegynder det mest ubetydelige medicinske indgreb, skal vi underskrive et dokument, hvori vi indvilliger i alle mulige slags muligvis skadelige udfald af dette indgreb. Normalt skimter man blot teksten og underskriver den, uden egentlig til fulde rationelt at fordøje den forelagte information. Her favner vi forskellige former for benægtelse, som ikke er så forskellige fra de ovennævnte typer benægtelse.

Måske hengiver vi os til ønsketænkning om, at alle de ulykker, som kan ske under indgrebet, ikke vil ske for os. Måske benægter vi de virkninger, som information om sådanne ulykker fremprovokerer i os. Eller vi benægter måske, at der foreligger en rationel logik i dokumentet som sådan. Eftersom vi ved, at informeret samtykkeformularer er copy-paste-dokumenter, som bruges i vidt forskellige situationer, anser vi dem måske som rent juridisk volapyk, der tjener som et beskyttelsesskjold for det medicinske system.

Uden denne ignorance, er det let at forestille sig, at et menneske, som har taget advarslerne seriøst om, hvad der kan gå galt, som fremlagt i det informerede samtykkedokument, ikke ville vælge at gennemgå indgrebet, eller måske ville blive ekstremt bange eller endda paranoid.

En lignende situation er på spil, når vi har at gøre med internettet. Hvis vi skulle læse alle de

forskellige informeret samtykkedokumenter, som vi blindt tilslutter os, er det meget muligt, at vi ikke ville installere størstedelen af disse apps på vores telefoner, tage de bærbare teknologier på eller koble os på åbne internetservere.

Problemet med informeret samtykke er, at det hovedsageligt beskytter udbyderen af en service, mens det for forbrugeren mere og mere udgør et tvunget valg. Vi tilbydes et valg om enten at give vores data væk eller lade være. Hvis vi siger nej, så mister vi dog selve muligheden for at nyde godt af servicen, som indsamler dataene. På samme vis, hvis ikke vi samtykker til at tillade os selv at blive overvåget af internetudbydere, nægtes vi adgang til internettet i det hele taget. I tilfælde af tvunget valg, tilbydes man i princippet et valg, men dette valg rummer dog kun én valgmulighed. På en måde tilbydes og nægtes valget på én og samme tid.

Et eksempel på tvunget valg fandtes i det socialistiske Jugoslavien, da unge mænd var forpligtede til at tjene i hæren. Når unge mænd blev værnepligtige, skulle de igennem et ritual, hvor de aflagde en ed, hvor de sagde, at de frivilligt valgte at blive del af den jugoslaviske hær. En mand tog dog dette valg seriøst og sagde, at eftersom det at blive del af hæren var et spørgsmål om valg, valgte han ikke at tilslutte sig den. Da dette skete, blev han med det samme sendt i fængsel. Det aktuelle valg blev tilbudt og nægtet på én og samme tid.

Lacan forklarede ideen om tvunget valg ved at forestille sig en situation, hvor en mand konfronteres med en røver, som kræver: "Pengene eller dit liv!" Dette krav stiller manden i en position af tvunget valg. Hvis han vælger sine penge, vil han miste sit liv, og vil således ikke være i stand til at nyde den rigdom, han har opsparet. Det eneste valg, han har tilbage, er sit liv, hvilket imidlertid vil være mindre fornøjeligt, eftersom han vil mangle sine penge. (Feldstein, Fink og Jaanus, 1995:47)

På samme måde bliver vi, når vi bliver bedt om at samtykke til brugen af redskaber, der sporer vores data, tilbudt et valg: nyd godt af vores app, men giv os samtykke til at gøre med dine data, som vi vil, eller du kan leve dit liv uden vores app. Valget er således mellem livet uden data eller digital død.

Maskiner kan ikke tage fejl

Mens vi blindt samtykker til at give vores data væk, sætter vi ofte også blindt vores lid til de maskiner, som håndterer vores data. Troen på computerens virkekraft er så stærk, at vi ofte ikke engang forestiller os, at der kan ske alvorlige fejl i måden, de virker på.

For få år siden fungerede jeg som formand for en bedømmelseskomité, som evaluerede resultaterne fra forskningsgrupper. Jeg var ikke tilknyttet disse forskningsgrupper og de sagkyndige var fra udlandet. Denne ramme skulle give plads til en objektiv sagsfremstilling af forskernes arbejde, hvilket selvfølgelig havde seriøs betydning for deres fremtidige økonomiske støtte. Mit job var ret simpelt. Ud over at facilitere de sagkyndiges udtalelser, skulle jeg sætte deres karakterer ind et Excel-regneark, som til slut automatisk ville udregne resultaterne og give mig en liste over vindere og tabere. Jeg noterede omhyggeligt karaktererne i Excel, så mulige fejl ikke kunne påvirke resultatet. Til sidst fik jeg resultaterne og bedømmelsen var overstået. Få timer senere kiggede jeg igen på skemaet og havde på fornemmelsen, at noget var galt. Grupper, som konsekvent fik gode karakterer fra de sagkyndige, var ikke så højt oppe på resultatlisten, som jeg havde forventet. Jeg tjekkede igen, om jeg havde indsat alle karaktererne korrekt i skemaet og alt så fint ud. Jeg klikkede på beregningsknappen igen og fik det samme resultat som før. Frustreret besluttede jeg mig for at lave udregningen i hånden. Til min overraskelse viste resultatet sig at blive anderledes. Jeg afviste den mulighed, at computeren kunne tage fejl og besluttede mig for at lave udregningerne en gang til. Til sidst blev jeg nødt til at erkende, at regnearket ikke var udarbejdet rigtigt. Da jeg kontaktede det bureau, som havde sat Excel-regnearket op, var der først ingen, der troede på, at maskinen havde frembragt den forkerte udregning. Omsider bekræftede IT-medarbejderne, at der var en fejl i den algoritme som de, på baggrund af min klage, var i stand til at løse. Indtil jeg havde denne oplevelse, var jeg en meget tillidsfuld bruger af lignende skemaer. Efterfølgende begyndte jeg at spekulere over, hvor mange lignende udregningsfejl, som spiller ind i vores computerafhængige arbejde og hvorfor, vi ikke er mere opmærksomme på dem.

I big data'ens verden skal vi ikke kun forholde os til mulige computerfejl, men også til en høj grad af uigennemsiagtighed relateret til, hvordan denne data indsamles, hvordan den tolkes, hvem der har adgang til den og hvordan der kan manipuleres med den. Vi har også at gøre med skævhed ved prøver samt et stigende ønske om at se, hvad vi i første omgang ønsker at se i dataene. Endvidere er den måde, hvorpå virksomheder bruger algoritmer til at finkæmme data, som regel hemmelig.

Det er således ingen overraskelse, at big data åbner nye boulevarder af blindhed. Paradoksalt nok begynder folk, når vi samler store mængder data, pludselig at se mønstre i vilkårlige data. Forskere i big data peger således på, at vi er udsat for apophenia: at vi ser mønstre, hvor der egentlig ikke eksisterer nogen, simpelthen fordi enorme mængder data kan vise forbindelser, som går i alle retninger. (Dugain og Labbe, 2016)

En af de måder, vi ofte forholder os til blinde vinkler, er ved at prøve at visualisere dem. 'Huller', sprækker i viden, er på en særlig måde knyttet til de fantasier, vi skaber om dem. Kunst tilbyder os én måde at se på disse huller på. Samtidskunsten har været fascineret af den nye udvikling inden for videnskaben. Vi kan således finde et utal af kunstnere, som bruger hjernebilleder, genetisk kode og viden fra astrofysikken og fysikken generelt i deres kunst. Ikke overraskende har big data også fundet sin plads inden for det kunstneriske felt. Den norske kunstner Toril Johannessen bruger for eksempel i sit kunstprojekt "Words and Years" big data til at skabe billeder, som prøver at gøre beskueren opmærksom på vigtige temaer i dagens verden. Ved at finkæmme data i videnskabelige tidsskrifter, har hun skabt et billede, som viser, hvornår og med hvilken frekvens ordet krise bruges i forbindelse med natur eller samfund, hvor ofte ordet mirakel bruges i forbindelse med natur og samfund og hvor mange artikler inden for genetikken, som behandler ordene grådighed og begær.⁴

Selv før den rivende udvikling inden for statistik samlede kunstnere data og brugte dem i kunstværker. I 1980'erne foretog de russiske kunstnere Vitaliy Komar og Alex Melamid for eksempel rundspørger i forskellige lande, hvor de spurgte folk, hvordan et smukt maleri ser ud og hvordan et grimt et ser ud. Med afsæt i resultaterne fra deres rundspørger producerede de så et ideelt set smukt maleri og et grimt et. Næsten universelt var resultatet af rundspørgerne, at det folk opfattede som smukke malerier var dem, der viste naturscener med bjerge, med solrig himmel og dyr i sceneriet, mens de betragtede de malerier, som bestod af abstrakte trekantede i mørke, utiltrækkende farver som grimme. Både det mest smukke og det mest grimme maleri brugte gennemsnitsresultatet fra kunstnernes rundspørger.

(Dissanayake, 1998) Når beskueren betragtede det smukke og det grimme maleri, de så malede, ansporede det en uforklarlig følelse – det at forsøge at opfylde folks ide om, hvordan et smukt og et grimt maleri ser ud, tog kanten af den overraskelse, som ofte følger med et godt kunstværk. Ved at tage seriøst, hvad folk betragter som smuk og grim kunst, forsøgte kunstnerne at sætte ord på og virkeliggøre det, man normalt ikke kan begribe på en rationel måde i et billede. Det, der gør et kunstværk væsentligt, er ofte uden for det, som kan siges med ord, hvorfor det ikke er let at beskrive rationelt, hvad der gør et kunstværk smukt og et andet grimt.

For at skildre naturen af det, man ikke så let kan sætte ord på, og som undslipper folks rationelle forståelse af sig selv samt af verden omkring sig, anvendte Jacques Lacan begrebet ”det reelle”. Dette begreb vedrører ikke det, vi sædvanligvis forstår ved realitet, men nærmere det, som undslipper opfattelsen af den realitet, som vi former ved hjælp af sprog såvel som billeder.

I dag ser vi adskillige forsøg på at komme tættere på dette reelle ved hjælp af videnskab og ny teknologi. Genetikken og neurovidenskaben giver os for eksempel den opfattelse, at det at afkode og videreudvikle hjernescanninger kan hjælpe os med at forstå, hvad der gør os menneskelige. Big data forsøger på sin egen måde at komme hemmeligheden bag subjektivitet nærmere. Disse forsøg åbner op for, at nye fantasier om det uforståelige ved subjektivitet kan tage form. Dominique Cardon påpeger, at vi bliver nødt at spørge os selv, hvad algoritmer drømmer om og hvordan de virker på menneskeligt begær. Selvom vi ofte har det indtryk, at vi ved hjælp af algoritmer kan undslippe ”centrummets tyrani” og muliggøre diversitet i samfundet, der som resultat heraf forhåbentligt vil være mindre hierarkisk, så er det modsatte i realiteten tilfældet og algoritmer baner vejen for en fortsættelse af uligheder. Og vi skal ikke glemme, at de redskaber, som leverer data også bliver til objekter, ved hjælp af hvilke, nye former for hackerangreb let kan udføres.

En af de mest overraskende cyberangreb fandt sted i USA i 2016, da et stort antal overvågningskameraer og andre indenlandske enheder blev inficeret med et ret simpelt program, som gættede de fabriksindstillede adgangskoder – ofte ”admin” eller ”12345” eller endda ”password”. Da først disse enheder var blevet inficerede, blev de forvandlet til en hær af simple robotter, som på et koordineret tidspunkt så blev instrueret i at bombardere et lille firma i Manchester, New Hampshire, med beskeder. Dette angreb overbelastede firmaets strømkreds. Firmaet fungerede som et af internettets enorme omstillingsborde, og som et resultat af dets nedbrud mistede en række amerikanske virksomheder som Twitter, Reddit, Airbnb og endda New York Times deres internetforbindelse eller fik hastigheden sat ned til kravlestadie. (Sanger og Perlroth, 2016)

Mens mange blot oplevede dette internetangreb som en forbigående besværlighed, varsler det meget mere. I tingenes internets æra er problemet ikke blot, at sådanne hackerangreb sker for sammenkoblede frysere og overvågningskameraer, men at de også sker for et stigende antal medicinske apparater og rekreative redskaber – såsom pulsøre – som registrerer lægeligt relevante oplysninger. Cybersikkerheden for disse apparater bliver i stigende grad et stort problem, eftersom statsregulativer, som vedrører finansielle data, ofte ikke gælder registre inden for sundhedspleje. (Haun og Topol, 2017) Når man tager højde for, at disse apparater er bærbare, støder man på problemer forbundet med deres sikkerhed, som rækker ud over de statslige myndighedsområder. Dette er grunden til, at cybersikkerhedsekspertter efterlyser et bredt industrisamarbejde omkring indførelsen af sikkerhedsstandarder, inden der sker et større hack, alt mens andre prøver at lære folk, hvordan de skal beskytte sig selv mod at få deres enheder hacket og deres private data frataget af nye typer cyberkriminelle.

Konklusion

Ofte forherliger vi jagten på viden; begæret efter ikke at vide er imidlertid lige så vigtigt for vores overlevelse. Det at lukke øjnene, ikke at se noget, der er traumatisk eller ikke at huske det, der er smertefuldt og svært at håndtere, er strategier, som folk har taget til sig med en lidenskab på linje med den, hvormed de favner jagten på ny viden.

For at forstå en sådan ignorances natur kan vi sige, at den på en måde gør det muligt for mennesket

ikke at komme tæt på det, som er traumatisk. I vores privatliv hjælper fortrængningen os med at skubbe det væk, der er svært for os bevidst at forstå. Men med ignorance er det som om, at vi har alle informationer, men at det ikke vedrører os. Et individ kan for eksempel have oplysninger om en trussel, men opføre sig som om, det ikke vedkommer ham. Den slags ignorance bidrager paradoksalt nok til en følelse af omnipotens; vi opfatter os selv som værende mere magtfulde, end vi egentlig er. Sådanne følelser af almægtighed kan bidrage til en tro på ideen om teknologisk udvikling og fremskridt, der ikke giver plads til at se de negative konsekvenser heraf.

Hvis vi sammenligner ignorancen i forhold til brugen af big data med den benægtelse, der kan observeres med hensyn til klimaforandringer, kan vi se ligheder på spil i måden, hvorpå vi med disse måder at lukke vores øjne på, håndterer ideen om fremskridt. Folk i den udviklede verden er bange for at indrømme, at troen på udvikling, som ligger til grund for moderne kapitalisme, i virkeligheden er noget, der ikke kan vare ved for evigt. Folk er også bange for at se den mulighed i øjnene, at klimaforandringer rent faktisk kan føre til et fald i økonomisk vækst og at enhver statslig indgriben i markedet, gennem forskellige mekanismer til at kontrollere udledningen af kuldioxid og indføre straffe til virksomheder, også kan betyde et tab af ideen om frihed, som for mange mennesker er forbundet med ideen om det frie marked. Selv de, der er bevidste om de advarsler som forskere kommer med angående klimaforandringer, har ofte forskellige strategier, der gør dem i stand til at tro på, at disse advarsler egentlig ikke vedrører dem. Folk nægter ofte både, at klimaforandringer betyder, at de selv er nødt til at gøre noget og at samfundet er nødt til at ændre sin kurs med hensyn til, hvad det forstår som udvikling.

Denne benægtelse er ofte relateret til det faktum, at folk er bange for forandring og at de er bekymrede for, hvad en potentiel forandring kan betyde for deres fremtid. Folk kan måske også være bange for, at fremtiden ikke vil rumme den ide om fremgang, som de håber vil fortsætte. Clive Hamilton advarer om, at regningen for klimaforandringerne vil blive sendt videre til næste generation, eftersom det vil medføre en regning udstedt for den ufatteligt hurtige udvikling i fortiden, som primært er baseret på energi fra fossile brændstoffer. (Hamilton, 2015) Velstand er vigtigt for den nuværende generation, noget der tillader denne generation at leve længere, sundere liv i den udviklede verden. Problemet med denne generation er imidlertid, at den ikke har betalt den fulde pris for denne fremgang. Resten af prisen vil blive lagt over på fremtidige generationer.

Med hensyn til big data har vi også en overoptimistisk ide om, hvordan denne data bidrager til fremskridt. Her vil prisen for denne tro også blive betalt af fremtidige generationer. Oven i problemer, som involverer dårlig håndtering af data, et bombardement af forbrugersisme og nye former for overvågning, vil fremtidige generationer skulle forholde sig til den kendsgerning, at den aldrig samtykkede til, at dens data skulle indsamles fra det øjeblik, den blev undfanget. Det er grunden til, at forskere, som behandler problemerne med big data advarer om, at vores ideer om privatliv og informeret samtykke ikke omfatter det faktum, at data om børn i dag indsamles i så massivt et omfang, uden at de er i stand til at kontrollere eller forstå den betydning, det vil have for deres fremtidige liv. (Lupton og Williamson, 2017)

Optimistiske big data forskere er glade for at påpege, at big data ikke blot behøver at blive betragtet ud fra et negativt perspektiv, dvs. at folk kan få magt til at bruge dataene til deres egen fordel og at de data, som er tilgængelige gennem open access, kan bidrage betydeligt til videnskabelig forskning og social forandring.

Fortalere for big data kan således godt lide at pointere, at individet burde have adgang til hans eller hendes data, sådan at han eller hun kan gøre fuld brug af disse. Ideen er, at en persons trackingredskab og computer ved mere om hans eller hendes vaner, end han eller hun selv gør på et bevidst plan. Det at have kendskab til de data, som indsamles om en selv, vil hjælpe en til bedre at navigere i tilværelsen. Mark Andrejevic advarer imod en sådan entusiasme ved at påpege, at der er et stort magtmæssigt misforhold mellem dem, som indsamler big data og dem, som er genstand for sådan en indsamling: "Selv hvis brugere havde adgang til deres egen data, ville de ikke have den mønstergenkendelse eller evne til at forudsige, som dem, der kan udvinde aggregerede databaser. I

øvrigt, selvom individer fik stillet alle andres data til rådighed (en rent hypotetisk betingelse), ville de mangle den lagringskapacitet og databehandlingskraft, der skal til for at få datene til at give mening og blive bragt til anvendelse.” (Andrejevic, 2014:1674) Man kan føje til denne iagttagelse, at psykoanalysen, allerede på Freuds tid, konstaterede, at folk desværre rationelt kan erklære, at de er bekymrede for deres velbefindende, mens de ubevidst gør alt, som går imod denne ide. Således er det ofte sådan, at de ikke følger deres rationelt erklærede mål, men i stedet fortsætter på smertens, skyldens og selvfstraffelsens vej.

Oversat af Marie Svensmark Krag fra ”Ignorance in Times of Big Data”

Teksten er et uddrag af den slovenske sociolog og filosof Renata Salecls kommende bog, fra forlaget Routledge, og her publiceret med tilladelse fra forfatteren.

1 O.a. Dette – og alle følgende citater – er oversat fra engelsk af oversætteren.

2 Forklaringen er, at børsten virker på en sådan måde, at ”tre-akse vejeceller måler det tryk, du lægger på dit hår og din hovedbund, mens du børster, og sensorer tæller antallet og hastigheden af dine børstestreg og vurderer om håret bliver børstet vådt eller tørt.” (Weatherford, 2017)

3 Pfaller udvidede sin teori til kunstværker. På samtidskunstudstillinger sker det ofte, at den besøgende ikke har nogen som helst ide om, hvad kunsværket handler om. Mens personen går omkring på udstillingen, kan vedkommende imidlertid have det indtryk, at kuratoren på en måde har set udstillingen for ham eller hende. (Pfaller, 2009)

4 http://www.toriljohannessen.no/Words_and_Years_page_1.html.

Bibliografi:

- Andrejevic, M. (2014). Big Data, Big Questions| The Big Data Divide. *International Journal of Communication*, 8(0), 1673-1689
- Baumeister, R. F., Bratslavsky, E., Muraven, M. og Tice, D. M. (1998). Ego depletion: Is the active self a limited resource? *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(5), 1252–1265.
- Breznitz, S. (1983). *The Denial of Stress*. New York: International Universities Press.
- Burkeman, O. (7 January 2017). How to keep your resolutions (clue: it’s not all about willpower). *The Guardian*. Retrieved 8 January 2017 from <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2017/jan/07/how-to-keep-your-resolutions-not-all-about-willpower>.
- Cederström, C. og Spicer, A. (2015). *The Wellness Syndrome*. Cambridge: Polity.
- Clear, J. *The Akrasia Effect: Why We Don’t Follow Through on Things*. (11 January 2016). Retrieved 8 January 2017, from <http://jamesclear.com/akrasia>.
- Dissanayake, E. (1998). Komar and melamid discover pleistocene taste. *Philosophy and Literature*, 22(2), 486–496.
- Dorpat, T. (1987). A new look at denial and defense. *Annual of Psychoanalysis*, 15, 23–47.
- Dugain, M. og Labbe, C. (2016). *L’homme nu. La dictature invisible du numérique*. Paris: Plon.
- Elster, J. (2016). *Sour Grapes: Studies in the Subversion of Rationality* (Reissued edition). New York: Cambridge University Press.
- Feldstein, R., Fink, B. og Jaanus, M. (1995). *Reading Seminar XI: Lacan’s Four Fundamental Concepts of Psychoanalysis: The Paris Seminars in English*. New York: SUNY Press.
- Finkelstein, E. A., Haaland, B. A., Bilger, M., Sahasranaman, A., Sloan, R. A., Nang, E. E. K. og Evenson, K. R. (2016). Effectiveness of activity trackers with and without incentives to increase physical activity (TRIPPA): a randomised controlled trial. *The Lancet Diabetes and Endocrinology*, 4(12), 983–995.
- Freud, S. (2001). *The Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Vol. 19: ‘The Ego and the Id’ and Other Works*. London: Vintage Classics.
- Hamilton, C. (2015). *Requiem for a Species*. London: Routledge.
- Haun, K. og Topol, E. J. (2 January 2017). The Health Data Conundrum. *The New York Times*. Retrieved 9 January 2017 from <http://www.nytimes.com/2017/01/02/opinion/the-health-data-conundrum.html>.
- Lacan, J. (2007). *Ecrits: The First Complete Edition in English*. (B. Fink, Trans.) . New York: W. W. Norton and Company.
- Lupton, D. og Williamson, B. (2017). The datafied child: The dataveillance of children and implications for their rights. *New Media and Society*, 1-15 (<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1461444816686328>) Retrieved 10 January 2017.
- Manson, N. C. (2007). Consent and Informed Consent. Retrieved 8 January 2017, from <https://repository.library.georgetown.edu/handle/10822/968229>.
- McGonigal, K. (2013). *The Willpower Instinct: How Self-Control Works, Why It Matters, and What You Can Do to Get More of It*. New York: Avery.
- Murray, P. M. (1990). The History of Informed Consent. *The Iowa Orthopaedic Journal*, 10, 104–109.
- Pfaller, R. (2009). *Ästhetik der Interpassivität*. Hamburg: Philo Fine Arts.
- Pittman, A. (September 2 2016). The Internet Thinks I’m Still Pregnant. *The New York Times*. Retrieved 8 January 2017 from <http://www.nytimes.com/2016/09/04/fashion/modern-love-pregnancy-misconception-app-technology.html>.
- Salecl, R. (2011). *The Tyranny of Choice*. London: Profile Books.
- Sandel, M. J. (2013). *What Money Can’t Buy: The Moral Limits of Markets*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Sanger, D. E. og Perloth, N. (22 October 2016). A New Era of Internet Attacks Powered by Everyday Devices. *The New York Times*. Retrieved 11 January 2017 from <http://www.nytimes.com/2016/10/23/us/politics/a-new-era-of-internet-attacks-powered-by-everyday-devices.html>.
- Tuana, N. (2006). The Speculum of Ignorance: The Women’s Health Movement and Epistemologies of Ignorance. *Hypatia*, 21(3), 1–19.
- Ver Eecke, W. (2006). *Denial, Negation And the Forces of the Negative: Freud, Hegel, Lacan, Spitz, And Sophocles*. New York: SUNY Press.
- Weatherford, A. (2017) This New Hairbrush Is Totally Judging You. Retrieved 5 January 2017, from <http://nymag.com/thecut/2017/01/kerastase-and-withings-created-a-smart-hairbrush.html>.